UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De AI Wet: Zwak, Zwakker, Zwakst

Metikoš, L.

Publication date
2024
Document Version
Final published version
Published in
Mediaforum
License
Unspecified

Link to publication

Citation for published version (APA):
Metikoš, L. (2024). De AI Wet: Zwak, Zwakker, Zwakst. *Mediaforum*, *36*(3), 73-74. https://www.mediaforum.nl/art/90-6188_De-AI-Wet-Zwak-Zwakker-Zwakst

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:06 Sept 2026

De AI Wet: Zwak, Zwakker, Zwakst

Opinie

*Ljubiša Metikoš**

De AI Wet is aangenomen![1] EU-politici presenteren zich nu vol trots als internationale voorlopers op het gebied van AI-regulering. Dat is wel zo handig, vlak voor de Europese Parlementsverkiezingen. Eerder bekritiseerde ik al hoe vaag en onduidelijk het voorstel voor de AI Wet van de Europese Commissie was.[2] Maar nu, enkele maanden later, zien we wat de finale versie van de AI Wet is geworden: een lange reeks aan afzwakkingen en uitzonderingen.

Zwak: Lobbyisten en geheime onderhandelingen

Het wetgevingsproces van de AI Wet verdient zeker geen schoonheidsprijs. De grote invloed van Big Tech-lobbyisten was onmiskenbaar de afgelopen maanden. Onder het mom van het beschermen van Europese AI-ondernemingen, drongen bedrijven zoals het Franse *Mistral* aan bij EU politici om generatieve AI niet te reguleren. Mistral zou, als Europese kampioen, de EU helpen om de zogenaamde '*AI Race*' te winnen. De AI Wet mocht dan ook absoluut niet de concurrentiepositie van Europese bedrijven schaden. Niet veel later bleek echter dat Mistral al *tijdens dit lobbyproces* aan het onderhandelen was om overgenomen te worden door de Amerikaanse Techgigant Microsoft.[3]

De trialoogonderhandelingen waren daarnaast allesbehalve doorzichtig voor buitenstaanders. Het meest schrijnende moment kwam toen de Europese Raad, op de allerlaatste onderhandelingsdag, voorstelde om biometrische surveillance op basis van ras toe te staan voor opsporingsdiensten. Nadat dit nieuws gelekt werd door journalisten op Twitter (X), verzamelde ik in alle haast de handtekeningen van 60 collega academici onder een open brief tegen dit voorstel.[4] De finale versie van de AI Wet bevat deze uitzondering gelukkig niet. De Europese Raad heeft, desalniettemin, in ruil hiervoor een hoop andere uitzonderingen er wél doorheen gekregen.

Zwakker: Een waaier aan uitzonderingen

Eén van de hoofddoelen van de AI Wet is het verbieden van AI systemen die een onacceptabel risico vormen voor de veiligheid, gezondheid en fundamentele rechten van burgers (ov. 1 AI Wet). Zo is biometrische massasurveillance verboden, maar een waaier aan uitzonderingen staat het gebruik van dergelijke systemen in veel gevallen alsnog toe (art. 5 lid 1 sub d jo. lid 2 t/m 7 AI Wet). Een volledig verbod op gevaarlijke '*predictive policing*' systemen mist ook in de AI Wet, terwijl zulke praktijken aantoonbaar fundamentele rechten kunnen schenden.[5]

Migranten hebben verder een véél lagere status onder de AI Wet dan EU burgers. De AI Wet verbiedt bijvoorbeeld het gebruik van AI systemen die emoties analyseren van studenten en werknemers, maar niét die van migranten (art. 5 lid 1 sub f AI Wet). Een dergelijk verbod is hard nodig, gezien migranten in het verleden bijvoorbeeld zijn onderworpen aan leugendetectiesystemen, die aantoonbaar vaak fouten maken.[6] Daarnaast zegt de AI Wet niks over de *export* van gevaarlijke AI systemen naar het buitenland. Surveillancetechnologieën van Europese makelij zijn daarentegen wel in het verleden misbruikt door landen zoals China en Israël om, respectievelijk, Oeigoeren en Palestijnen te onderdrukken.[7]

De afzwakkingen van de AI Wet zijn ook zichtbaar in de artikelen die gaan over hoge risico AI. Voor dergelijke systemen moeten er bijvoorbeeld bepaalde risico mitigerende maatregelen worden genomen (art. 9 AI Wet). Annex III van de AI Wet formuleert welke systemen hieronder vallen, maar óók hierop bestaat een reeks aan zeer breed geformuleerde uitzonderingen. Slechts profileringssystemen ontspringen aan deze dans en worden in ieder geval aangeduid als een hoog risico AI systeem (art. 6 lid 3 AI Wet).

* Mr. Lj. Metikoš is promovendus op het gebied van AI-regulering en rechtsfilosofie aan het Instituut voor Informatierecht, de Afdeling Algemene Rechtsleer, en de RPA Human(e)AI van de Universiteit van Amsterdam.

1 European Parliament legislative resolution of 13 March 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union Legislative Acts (COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD))

2 Ljubisa Metikos, 'An Interdisciplinary Toolbox for Researching the AI-Act', *Verfassungsblog*, 8 september 2023, https://doi.org/10.17176/20230908-062850-0.

3 Corporate Europe Observatory, 'Big Tech lobbying is derailing the AI Act', geraadpleegd 10 april 2024, https://corporateeurope.org/en/2023/11/big-tech-lobbying-derailing-ai-act.Michael Parekh, 'AI: Mistral, a Strong AI Wind from France', *Medium* (blog), 2 maart 2024, https://medium.com/@mparekh/ai-mistral-a-strong-ai-wind-from-france-7ca75b582570. Martin Coulter en Leigh Thomas, 'France Had No Prior Knowledge of Microsoft's Mistral AI Deal, Official Says', *Reuters*, 28 februari 2024, sec. Technology, https://www.reuters.com/technology/france-had-no-prior-knowledge-microsofts-mistral-ai-deal-official-says-2024-02-28/.

4 Luca Bertuzzi [@BertuzLuca], '#AI Act: The Council Is Pushing for Allowing Law Enforcement to Conduct Biometric Categorisation Based on Race. Pressure Is on Parliament to Accept the Package Deal on Prohibitions.', Tweet, *Twitter*, 7 december 2023, https://twitter.com/BertuzLuca/status/1732699687176589698. Ljubiša Metikoš [@LjubisaMetikos], 'Over 60 Academics Have Signed the Open Letter Urging the European Parliament to Say NO to Racial Profiling in the AI-Act. Stop Automated Racism! Https://T.Co/4uz86RDROF', Tweet, *Twitter*, 8 december 2023, https://twitter.com/LjubisaMetikos/status/1733217331331895416.

5 Plixavra Vogiatzoglou, The Era of Pre-Crime: How Mass Data Surveillance and Predictive Policing Intersect and Interfere with Privacy, Data Protection and Due Process Rights in the EU, Dissertatie, Katholieke Universiteit Leuven, 2023.

6 Ryan Gallagher & Jona Ludovica, 'We Tested Europe's New Lie Detector for Travelers — and Immediately Triggered a False Positive', The Intercept, 26 juli 2019, https://theintercept.com/2019/07/26/europe-border-control-ai-lie-detector/. 'Joint Statement – A Dangerous Precedent: How the EU AI Act Fails Migrants and People on the Move', *Access Now* (blog), geraadpleegd 10 april 2024, https://www.accessnow.org/press-release/joint-statement-ai-act-fails-migrants-and-people-on-the-move/.

7 'Israeli Authorities Using Facial Recognition to Entrench Apartheid', Amnesty International, 2 mei 2023, https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/05/israel-opt-israeli-authorities-are-using-facial-recognition-technology-to-entrench-apartheid/; 'EU Companies Selling Surveillance Tools to China's Human Rights Abusers', Amnesty International, 21 september 2020, https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2020/09/eu-surveillance-sales-china-human-rights-abusers/.

Zwakst: De rechteloze burger

Het zwakste onderdeel van de AI Wet blijkt echter toch wel het gebrek aan sterke (procedurele) rechten voor individuen. Zo bevat het klachtrecht onder art. 86 AI Wet geen wachttermijnen waaraan toezichtautoriteiten zich moeten houden, of überhaupt de verplichting om een klacht te beantwoorden. Wel bevat de AI Wet een recht op een uitleg, die de lacunes in het recht op een uitleg in de AVG ten dele zal kunnen aanvullen.[8] Helaas verplicht art. 85 slechts dat een oppervlakkige beschrijving van het AI systeem wordt verstrekt. Daarnaast kan de Uniewetgever, of een lidstaat, ongelimiteerd het recht op een uitleg beperken (art. 86 lid 2).

Individuen zullen dus slechts beperkt toezicht kunnen houden op de naleving van de AI Wet. Dit is in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Braziliaanse AI Wet, waar naast een '*risk-based approach*', ook een '*rights-based approach*' wordt gehanteerd.[9] Zulke rechten kunnen weerspraak stimuleren van buiten de gevestigde orde van toezichthouders, ontwikkelaars en AI-gebruikers. We zagen dan ook in de toeslagenaffaire en de SyRi zaak dat we niet kunnen vertrouwen op de overheid wanneer het gaat om AI-regulering.[10] De voorgestelde AI-aansprakelijkheidsrichtlijn had hier, ten dele, de positie van de burger kunnen versterken, door het makkelijker te maken om zaken aan te spannen en bewijs te vergaren. De onderhandelingen voor deze richtlijn zijn echter aanzienlijk vertraagd en laten nu een grote lacune achter in de regulering van AI.[11]

Conclusie

De EU heeft zeker geen panacee gevonden als het gaat om de regulering van AI. De finale versie van de AI Wet blijkt het kind te zijn geworden van een ondoorzichtig en gemanipuleerd wetgevingsproces. Het zit vol halfhartige pogingen om gevaarlijke AI (niet) te reguleren. Bedrijven en overheidsinstanties die AI ontwikkelen en gebruiken moeten écht nog hoger grijpen dan de AI Wet, als ze op ethisch verantwoorde wijze AI willen inzetten in onze maatschappij.

8 Ljubiša Metikoš, 'Leg het me nog één keer uit: het recht op een uitleg na Uber en Ola. Annotatie bij Hof Amsterdam, 4 april 2023', *Privacy & Informatie*, nr. 3.

9 Laura Schertel Mendes & Beatriz Kira, 'The road to regulation of artificial intelligence: the Brazilian experience', Internet Policy Review, geraadpleegd 10 april 2024, https://policyreview.info/articles/news/road-regulation-artificial-intelligence-brazilian-experience/1737.

10 Rb. Den Haag, ECLI:NL:RBDHA:2020:865, 5 februari 2020.
Amnesty International, 'Etnisch Profileren is een Overheidsbreed Probleem', 2024.

11 Europese Commissie, Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de aanpassing van de regels inzake niet-contractuele civielrechtelijke aansprakelijkheid aan artificiële intelligentie (AI).' (2022).
European Parliament, 'AI Liability Directive Legislative Train Schedule', geraadpleegd 10 april 2024, https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-legal-affairs-juri/file-ai-liability-directive.